Napsal uživatel Luděk Efraim Schmoll
Pátek, 07 Únor 2014 22:45

Pamatuji si hodiny češtiny na základní škole, když jsme se učili o počátcích našeho národního obrození. Málokterý vyučující odolal tomu, aby nedal k lepšímu nevydařené pokusy tehdejších brusičů českého jazyka o obohacení rodné řeči. Chacha, představte si, že klavíru chtěli říkat břinkostroj, švagrovi sestromuž, ubrousku pyskočistec a bicyklu hbitokolo, to je psina, co? Ale už k tomu všichni zapomínali dodat, že titíž upřímně se snažící obrozenci vymysleli plno slov, která používáme dodnes a nikoho ani nenapadne je zpochybňovat. Právě od našich obrozenců pocházejí například: látka, kyselina, trojúhelník, časopis, úsvit (Josef Jungmann), nemocnice, klobouk místo koblouku (Jiří Konstanc) nebo dvojhláska a příslovce (Jan Václav Rosa). Množství zoologických a botanických pojmenování má na svědomí Jan Svatopluk Presl – daněk, rejnok, gazela, kolibřík, protěž, bledule atd. Dobře, dnešních dnů se nedožil šprýmopis (místo epigramu), květořečnost (místo poezie) či dříve zmiňovaný sestromuž – ale kdo mohl na přelomu 18. a 19. století dopředu poznat, co se ujme a co ne? A zrovna ten šprýmopis je tak milej!

Znovu jsem si na to vzpomněl v okamžiku, kdy se mi jeden kamarád pochlubil, že navštívil nový šourům nejmenovaného obchodníka, tuším, že s nábytkem. O šourech něco z přírodopisu a z puberty vím, ale podvědomě jsem cítil, že to asi bude trochu jinak. A ejhle, ona to předváděcí místnost. Asi že je to dlouhé slovo, střihneme tam ameriku a ještě budeme za světáka. Prosím, tam, kde český výraz nemáme, neřeknu slova půl, místo flešky už těžko budeme používat něco jiného, ale co je tak špatného na předváděcí místnosti? Tedy kromě délky dvouslovného výrazu? Ujímá se i pojem sodastrým, přitom se jedná o prachobyčejný sifonovač. Bluegrasisti možná tvrdí, že hrají na fidle, ale ty na první pohled vypadají úplně stejně jako housle, dříve též skřipky. A když nejmenovaná kamarádka, které si jinak docela vážím, místo mimochodem (autor Josef Jungmann) prohodila bajduej (autor bůhvíjaký Američan), zjistil jsem, že je zle. Zapátral jsem u ostatních kamarádů i na mezisíti, pardon, na internetu, a trochu se uklidnil.

Nová generace brusičů jazyka se pouští do práce a je radost to číst. Mnohým stačilo jen oprášit dvě století stará slova, která Pohlům či Jungmannům tenkrát neprošla, ale dnes vynikl jejich pravý půvab. Už pár let díky tomu nehraji na kontrabas, nýbrž na hlubozník. Zahlédl jsem i pojem odmyšení místo deratizace. Silozpyt a lučba místo fyziky a chemie se používaly ještě za první republiky a taky je jich škoda. Pokus nahradit televizi rozjevem či rozvidem se v padesátých letech ovšem nezdařil a nejspíš by dnes dopadl stejně. Němci se svým Fernseherem mají mírně navrch.

Jisté internetové periodikum vyzvalo své čtenáře, zda by nynějšímu přívalu cizích slov nezkusili nějak vzdorovat. Výsledkem byla jedna velkolepá diskuse nad výrazem handsfree. Ano, nejsme Islanďané, kteří vytvářejí novotvary bez oddechu a prý nemají v islandštině jediné slovo převzaté, nicméně výslednému slovu bezručka nelze nic vytknout.

Folková kapela Dunibuch z Dlouhé Loučky používá slovo dunibuch i jako český výraz pro španělský rytmický nástroj cajon.

Korunu tomu nasadil můj bývalý spolužák, již ve školních dobách užívající nezvyklých obratů, proti nimž však nešlo po mluvnické stránce protestovat.

„Jo, kdybych se ti nemohl dovolat, pošlu ti kápéesku.“

„Ehmň, cože pošleš?“

„No, esemesku po česku – krátká poštovní služba! Přeci jsme snad v Čechách, ne? Víš, já tu angličtinu moc rád nemám. Jazyk, kterej má stejnej výraz pro tvaroh i pro sýr, ten pro mě neexistuje.“

Nasedl na své hbitokolo a odjel. Zanechal mě na ulici s hřejivým pocitem, že český jazyk stále

dýchá, roste a košatí, jsa obohacován novými a novými poklady. Českým novotvarům drajmal hóch!